

NORMATIVNA KONTROLA *DJELA* I *IZRAZA*: UVID U JEDNO SLOVENSKO ISKUSTVO

AUTHORITY CONTROL FOR *WORKS* AND *EXPRESSIONS*: AN INSIGHT INTO A SLOVENIAN EXPERIENCE

Mihela Pauman Budanović

Oddelek za bibliotekarstvo informacijsko znanost in knjigarstvo,
Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Slovenija
mihela.paumanbudanovic@ff.uni-lj.si

Maja Žumer

Oddelek za bibliotekarstvo informacijsko znanost in knjigarstvo,
Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Slovenija
maja.zumer@ff.uni-lj.si

UDK / UDC: 025.3(497.4)

Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper

Primljeno / Received: 26. 8. 2021.

Prihvaćeno / Accepted: 24. 10. 2021.

Sažetak

Cilj. Cilj je rada analizirati kako slovenski katalogizatori percipiraju normativnu kontrolu *djela* i *izraza* te dobiti uvid u novi način razmišljanja pri procesu katalogizacije u suvremenoj paradigmi bibliografskog univerzuma temeljenoj na IFLA-inom knjižničnom referentnom modelu.

Pristup/metodologija/dizajn. Istraživanje je provedeno od lipnja do rujna 2018. s 20 slovenskih katalogizatora iz 4 knjižnice. U prvom djelu studije, posvećenom radu s postojećom normativnom bazom podataka CONOR.SI, korišten je intervju, dok su podaci o simuliranju rada s normativom za *djela* i *izraze* bili prikupljeni kombinacijom promatranja i protokola glasnog razmišljanja.

Rezultati. Sudeći prema rezultatima, među sudionicima nije bilo značajnih razlika u postupcima pretraživanja i izrade normativnih zapisa u postojećoj normativnoj bazi podataka CONOR.SI, dok su normativne zapise za *djela* i *izraze* doživljavali vrlo ra-

zličito. Međutim, rezultati simuliranja rada s normativom za *djela* i *izraze* pokazali su da većina sudionika razumije nešto drugačiji način razmišljanja u smislu normativne kontrole *djela* i *izraza*, jer su uglavnom uspješno prepoznali njihove glavne atribute i odnose. Stoga, može se zaključiti da bi katalogizatori normativne baze za *djela* i *izraze* uspješno koristili ako se primjene pravilno i s jasnim uputama.

Ograničenja. Uzorak katalogizatora nije bio dovoljno velik za statistički značajne rezultate, ali je bio dovoljan za uvid u njihovu perspektivu. Osim toga, istraživanje je utemeljeno na slovenskom okruženju pa bi rezultati vjerojatno bili drugačiji u drugim okruženjima s različitom kataložnom tradicijom.

Originalnost/vrijednost. Ovaj rad nastoji doprinijeti razumijevanju važnosti normativne kontrole u katalogizaciji zasnovanoj na IFLA-inom knjižničnom referentnom modelu. Rezultati istraživanja poslužili su za konceptualni dizajn prototipa sustava za katalogizaciju utemeljenog na referentnom modelu.

Ključne riječi: IFLA-in knjižnični referentni model, katalogizatori, katalogiziranje, normativna kontrola

Abstract

Purpose. The aim of this paper is to analyse how Slovenian cataloguers understand the authority control for *works* and *expressions* and to get an insight into the cataloguers' perception of the cataloguing process according to the new paradigm of the bibliographic universe which is based on the IFLA LRM conceptual model.

Approach/methodology/design. The study was conducted from June to September 2018 with 20 Slovenian cataloguers from 4 libraries. In the first part of the study, devoted to the work with the existing authority database CONOR.SI, an interview method was used, while in the second part, a simulation of the work with authority files for *works* and *expressions*, a combination of observation and think-aloud protocol was used for data gathering.

Findings. According to the results, there were no significant differences in the process of searching and creating authority records in the existing authority database CONOR.SI among the research participants, but they perceived authority records for *works* and *expressions* very differently. However, the results of the simulation of the work with authority files for *works* and *expressions* have shown that most research participants have grasped this slightly different way of understanding terms of authority control for *works* and *expressions*, as most of them successfully identified the main attributes and relationships. From these results we can infer that cataloguers would successfully use authority files for *works* and *expressions* – especially if they were properly implemented and had clear instructions.

Research limitations. The research participants sample of cataloguers was not large enough for statistically significant results, but it was sufficient for obtaining a good insight into their perspective. Besides, we focused on the Slovenian environment, so the results would probably be different in other environments with different cataloguing traditions.

Originality/value. This paper aims to contribute to the understanding of the importance of authority control in the LRM-based cataloguing. The results of the study have guided us in creating the conceptual design of the prototype cataloguing system based on LRM.

Keywords: authority control, cataloguers, cataloguing, IFLA Library Reference Model (LRM)

1. Uvod

Organiziranje knjižnične građe putem tradicionalnih metoda katalogizacije pokazalo se izazovnim u suvremenom informacijskom okruženju, što je dovelo do preispitivanja tradicionalnih načina i konceptualnih temelja katalogiziranja. Proteklih dvadesetak godina svjedočimo intenzivnim raspravama o potrebi za novim načinima bibliografske organizacije knjižnične građe kako bi knjižnice pridodale vrijednost svojim uslugama i kako bi zadovoljile promjenjive informacijske potrebe svojih korisnika.

Nedostaci *online* kataloga, koji su rezultat sadašnje kataložne prakse, mogli bi se prebroditi primjenom modela IFLA LRM (engl. Library Reference Model).¹ Model teži biti konceptualnim referentnim modelom razvijenim unutar proširenog okvira za modeliranje entitet – odnos, preuzimajući svoj funkcionalni opseg iz korisničkih zadataka. Tako stvara jasna opća načela upravljanja logičkom strukturom bibliografskih informacija.² Međutim, model utemeljen na entitetima i njihovim međusobnim odnosima predstavlja drukčiju infrastrukturu u obradi, pohranjivanju i korištenju informacija, čemu će katalogizatori trebati prilagoditi i razumijevanje i način rada.

Prije konceptualnog dizajna novog sustava za katalogizaciju utemeljenog na knjižničnom referentnom modelu analizirana je mogućnost uspostave univerzalne normativne kontrole *djela* i *izraza*. Svrha je ovoga rada prikazati kako slovenski katalogizatori percipiraju bibliografske informacije za normativnu bazu *djela* i *izraza*.

¹ Riva, P.; P. Le Boeuf.; M. Žumer. IFLA Library Reference Model: A Conceptual model for bibliographic information. Haag: IFLA, 2017.

² Riva, P.; P. Le Boeuf.; M. Žumer. IFLA-in knjižnični referentni model: Konceptualni model za bibliografske informacije. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2020. Str. 11.

2. Teorija

2.1. Promjene načina organizacije informacija koje donosi IFLA-in knjižnični referentni model

Razvoj knjižničnih kataloga obilježen je pokušajima pronalaženja načina na koji bi se podaci o bibliografskim resursima najučinkovitije mogli zabilježiti te predstaviti korisnicima kako bi se povećala njihova dostupnost, vidljivost i interoperabilnost. Međutim, kataložna zajednica, unatoč naporima da unaprijedi *online* knjižnične kataloge i time zadovolji potrebe suvremenih korisnika, ne uspijeva izaći iz paradigme kataloga na listićima. Mnogi su kataložni stručnjaci desetljećima raspravljali o razlikovanju fizičkog i sadržajnog aspekta publikacija kao o korijenu mnogih problema povezanih s organizacijom kataloga, tvrdeći kako bi se različiti aspekti publikacija trebali organizirati i zajedno i u odnosu jedan prema drugome.³ Te su rasprave realizirane u konceptualnom modelu FRBR, jednom od ishodišta IFLA-inog knjižničnog referentnog modela, s definicijom četiriju aspekata publikacije, određenih kao četiri zasebna, ali međuovisna bibliografska entiteta (*djelo, izraz, pojavni oblik i primjerak*). Prema brojnim autorima, organizacija kataloga koja se temelji na tim entitetima potencijalno je rješenje za mnoge nedostatke današnjih *online* kataloga.⁴ Stoga u konceptualnom modelu IFLA LRM pronalaze novu, suvremenu paradigmu bibliografskog univerzuma koja u sprezi s tehnologijom semantičkog *weba* predstavlja osnovu za razvoj kataložnih pravila, bibliografskih formata i bibliografskih informacijskih sustava.

Dok se kataložni proces tradicionalno odvija na razini *pojavnog oblika* i usredotočen je na stvaranje bibliografskog zapisa u cjelini koji uključuje attribute svih entiteta (*djela, izraza, pojavnog oblika i primjerka*), konceptualni modeli iz FR-obitelji preusmjerili su razmišljanje s bibliografskog zapisa u cjelini na njegove sastavnice ili podatke. Prema IFLA-inom knjižničnom referentnom modelu temelj za organiziranje informacija upravo je odluka o tome koji će se aspekt jedinice građe identificirati i opisati. Svrha je višeentitetskih bibliografskih modela (npr. IFLA LRM, RDA i BIBFRAME) podjela bibliografskog opisa jedinice građe na

³ Pettee, J. The development of authorship entry and the formation of authorship rules as found in the Anglo American Code. // *Library Quarterly* 6, 3(1936), str. 270–290; Također i Verona, E. Literary unit versus bibliographical unit. // *Libri* 9, 2/3(1959), str. 79–104; Wilson, P. Two kinds of power: An Essay on bibliographic control. Berkeley; Los Angeles; London: University of California press, 1978; Svenonius, E. Intelektualne osnove organizacije informacija. Lokve: Benja, 2005. Str. 10.

⁴ Carlyle, A. Understanding FRBR as a conceptual model. // *Library Resources & Technical Services* 50, 4(2006), str. 264–273; Također i Riva, P. Introducing the Functional requirements for bibliographic records and related IFLA developments. // *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology* 33, 6(2007), str. 7–11; Zhang, Y.; A. Salaba. Implementing FRBR in libraries: Key issues and future directions. New York: Neal Schuman, 2009.

nekoliko zasebnih komponenata ili razina opisa koji se u principu mogu održavati odvojeno i po potrebi ponovno upotrebljavati. To bi u praksi moglo značiti više samostalnih, relacijski organiziranih zapisa, od kojih svaki predstavlja jedan aspekt jedinice građe prema referentnom modelu kojemu treba pripisati atribute na odgovarajućoj razini apstrakcije.⁵ Model također pokriva sve vrste entiteta, čime se uklanjaju tradicionalne prepreke između „bibliografskih“ i „autoriziranih“ podataka. Svi su ti podaci sadržani u izrazu „bibliografske informacije“.⁶

Glavna razlika u mentalnom procesu u katalogizaciji prema referentnom modelu, u usporedbi s trenutnom katalogizacijom, jest u tome što se katalogizator treba usredotočiti na podatke i njihovu povezanost umjesto na jedan zapis i njegovu prezentaciju. Naime, u novom se načinu organizacije informacija daje prednost odnosima među podacima, a ne okupljanju podataka, što je rezultat fundamentalno novog načina razumijevanja, bilježenja i prikazivanja bibliografskih podataka, čemu treba prilagoditi razumijevanje i način rada. Razmišljanje je usmjereno na to kako su entiteti međusobno povezani, a odnosi između entiteta mogu biti točni samo ako su pojedinačni entiteti točno identificirani. To zahtijeva preciznu normativnu kontrolu *djela, izraza* i *agenata* koja će omogućiti povezivanje normativnih zapisa sa zapisima za *pojavne oblike*. U novoj kataložnoj paradigmi katalogizatori tako više ne bi popisivali *pojavne oblike* na temelju *primjerka* u jednom bibliografskom zapisu, već bi prvo provjerili radi li se o *pojavnom obliku* prethodno identificiranog *djela* ili *izraza*, a zatim bi izradili novi zapis za *pojavni oblik*, ili u slučaju nepostojanja normativnog zapisa za *djelo* novi normativni zapis za *djelo* i *izraz*.

2.2. Normativna kontrola

Iako se pojam normativne kontrole počeo intenzivnije upotrebljavati tek s automatizacijom knjižničnih kataloga (prvi normativni zapis u formatu MARC izrađen je 1977. godine u Kongresnoj knjižnici),⁷ Kanič ističe da je normativna kontrola stara koliko i katalozi. Štoviše, neophodna je zbog opsega i održavanja kataloga te ima izravan utjecaj na njegovu kvalitetu.⁸ Da bi se postigli zadaci pronalaženja i

⁵ Rose, M. Z. The ship has sailed and we aren't on it: How catalogers could support user tasks and why we won't. // *Journal of Library Metadata* 12, 2/3(2012), str. 127–139.; Takoder i Baker, T.; K. Coyle.; S. Petiya. Multi-entity models of resource description in the semantic web: A Comparison of FRBR, RDA and BIBFRAME. // *Library Hi Tech* 32, 4(2014), str. 562–582; Dunsire, G.; D. Fritz; R. Fritz. Instructions, interfaces, and interoperable data: The RIMMF experience with RDA. // *Cataloging & Classification Quarterly* 58, 1(2020), str. 44–58.

⁶ Riva, P.; P. Le Boeuf; M. Žumer, Nav. dj., str. 11.

⁷ Wiederhold, R. A.; G. F. Reeve. Authority control today: Principles, practices, and trends. // *Cataloging & Classification Quarterly* 59, 2/3(2021), str. 134.

⁸ Kanič, I. Normativna kontrola in normativne datoteke. // *Knjižnica* 34, 1/2(1990), str. 5.

prikupljanja, katalog mora imati normativnu kontrolu. Normativna kontrola inherentna je katalogu i bez normativne kontrole nema kataloga.⁹

Normativna je kontrola mehanizam za postizanje potrebne razine standardizacije u katalogizaciji jer uporaba kontroliranih vrijednosti pridonosi točnijim i dosljednijim opisima te omogućuje bibliografsku kontrolu. M. Gorman navodi da su univerzalna bibliografska kontrola i normativna kontrola dvije strane iste medalje te da bibliografska kontrola ne može postojati bez normativne kontrole.¹⁰ Katalogizacija se temelji na redoslijedu, logici, objektivnosti, točnom označavanju i dosljednosti podataka te zahtijeva mehanizme koji osiguravaju te koncepte. Konzistentnost, jedinstvenost i dosljednost odrednica postiže se upravo normativnom kontrolom.

Premda se normativna kontrola i tehnologije koje podržavaju njezinu primjenu nastavljaju razvijati, temeljna načela u osnovi ostaju ista u svim oblicima kataloga: određivanje jedinstveno oblikovanih elemenata prema kojima je katalog organiziran i prema kojima pretražujemo u katalogu, kao i njihovu povezanost sa svim alternativnim oblicima tih elemenata.¹¹

Dok je svaka zemlja odgovorna za izradu normativne baze za svoje autore, preko međunarodne suradnje normativna kontrola postaje još racionalnija, a njezina dodana vrijednost još veća. U tu svrhu stvorena je Virtualna međunarodna normativna baza (engl. Virtual International Authority File – VIAF)¹² koja objedinjuje normativne podatke uključenih organizacija na globalnoj razini. U VIAF-u se nalaze normativni zapisi za osobe, korporativna tijela i geografske nazive, *djela* i *izraze*. VIAF stoga postaje temeljni alat za identifikaciju entiteta relevantnih za bibliografski univerzum.¹³ Uvođenjem konceptualnih modela važnost normativne kontrole sve je veća, a normativni podaci igrat će ključnu ulogu i u mreži povezanih podataka.¹⁴

Među glavnim prednostima normativne kontrole svakako je njezin izravni utjecaj na ispunjavanje tradicionalnih kataložnih zadataka pronalazjenja i okuplja-

⁹ Tillett, B. Considerations for authority control in the online environment. // *Cataloging & Classification Quarterly* 9, 3(1989), str. 2.

¹⁰ Gorman, M. Authority control in the context of bibliographic control in the electronic environment. // *Cataloging & Classification Quarterly* 38, 3/4(2004), str. 12.

¹¹ Dimec, Z. Normativna kontrola iz preteklosti v prihodnost: Ali se sedanost odloča za mednarodno sodelovanje?. // *Knjižnica* 46, 3(2002), str. 93.

¹² VIAF: Virtual International Authority File [citirano: 2018–03–24]. Dostupno na: <http://viaf.org>.

¹³ Bianchini, C.; S. Bargioni.; C. C. Pellizzari di San Girolamo. Beyond VIAF. // *Information Technology and Libraries* 40, 2(2021), str. 2.

¹⁴ Seeman, D.; L. Goddard. Preparing the way: Creating future compatible cataloging data in a transitional environment. // *Cataloging & Classification Quarterly* 53, 3/4(2014), str. 333.

nja međusobno povezanih djela/entiteta. Međutim, normativni zapisi ne pomažu samo korisnicima da pojednostave postupak pretraživanja i identificiranja pojedinačnih zapisa već i katalogizatorima u organiziranju građe. Naime, donose manje dupliciranja u obradi građe, manje dupliciranih podataka, smanjuju mogućnost pogrešaka i troškova (posljedično štede vrijeme i novac).

2.3. Slovenska praksa na području normativne djelatnosti i primjene IFLA-inog knjižničnog referentnog modela

CONOR.SI je slovenska normativna baza osobnih i korporativnih imena u okviru kooperativnog *online* bibliografskog sistema i servisa COBISS.SI.¹⁵ Normativna kontrola u sustavu COBISS temelji se na povezivanju bibliografskih i normativnih zapisa tako da se polje za autora poveže s odgovarajućim normativnim zapisom. S normativnim zapisima povezana su polja za osobna imena i nazive korporacija iz bloka 7XX za podatke o odgovornosti. Prilikom svakog pohranjivanja bibliografskog zapisa ti se podaci automatski usklađuju s trenutnim stanjem u bazi CONOR.SI. Kad je zapis povezan, polja iz normativnog zapisa prenose se u bibliografski zapis, gdje se podaci iz polja kasnije ne ažuriraju automatski, već se o usklađivanju bibliografskih i normativnih zapisa u lokalnim bazama podataka brine poseban program. Učestalost korištenja tog programa ovisi o dogovoru s pojedinačnim knjižnicama.¹⁶

U kataložnom modulu COBISS3/Katalogizacija, katalogizatori izvode sve postupke obrade bibliografskog izvora, uključujući i izradu normativnih zapisa. Kratke normativne zapise s ograničenim, odnosno najosnovnijim skupom podataka mogu kreirati svi katalogizatori s dozvolom za kreiranje bibliografskih zapisa, dok su za kreiranje kompletnih normativnih zapisa potrebne posebne ovlasti. Katalogizatori u izradi normativnih zapisa slijede Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga (PPIAK), priručnik Značka te upute i interne materijale poput Odluka Komisije za katalogizaciju. Za razmjenu normativnih podataka u sustavu COBISS koristi se format COMARC/A koji je utemeljen na formatu UNIMARC.

Slovenski su katalogizatori već neko vrijeme svjesni nedostatka normativne kontrole *djela*. Rogina naglašava: „Nedostaje nam potpuna normativna kontrola, jer smo svjesni da bi samo na temelju normativne kontrole mogli uspostaviti od-

¹⁵ CONOR: Normativna datoteka osebnih in korporativnih imen. [citirano: 2021–07–11]. Dostupno na: <https://plus.si.cobiss.net/opac7/help/conor>.

¹⁶ COBISS3/Katalogizacija v 7.0.: Priručnik za uporabnike, 2021. [citirano: 2021–07–08]. Dostupno na: https://home.izum.si/izum/e-prirocniki/1_COBISS3_Katalogizacija/Cel_1_COBISS3_Katalogizacija.pdf.

govarajuće odnose između bibliografskih zapisa, odnosno djela.¹⁷ Autorica na primjerima iz prakse opisuje probleme sa zadatkom okupljanja sa stajališta katalogizatora i načine na koji se s njima nose u danoj situaciji. Za neke probleme, poput odnosa između pojedinih djela, katalogizatori nemaju odgovarajuća rješenja. Kako u sustavu COBISS ne postoji cjelovita normativna kontrola, povezivanje *djela* preko normativnih zapisa nije izvedivo, pa se odnosi evidentiraju na razini bibliografskih zapisa. Slovenska kataložna praksa na tom je području nejasna, pa postoje različiti načini uspostavljanja odnosa između *djela*, ali niti jedan od njih nije u potpunosti primjeren. Korisnici su uspješni u pronalaženju srodne građe samo ako znaju kako su podaci zabilježeni, što je uglavnom korisno za knjižničare koji to znaju. Međutim, takav način bilježenja odnosa ne daje uvijek korisne rezultate.

Dok u sadašnjoj kataložnoj praksi nema rješenja za te probleme, IFLA-in knjižnični referentni model identificiranjem entiteta i odnosa među njima predviđa i omogućuje potrebne strukture za unos, kao i intuitivniji prikaz bibliografskih informacija i njihovih odnosa u katalogu. Međutim, slovenska knjižničarska zajednica sporo provodi promjene u kataložnoj praksi i trebala bi se što prije odazvati na nove zahtjeve za pripremu kataložnih podataka. Što se tiče RDA-a (engl. Resource Description and Access) u Sloveniji, odluka je donesena davno, ali se još uvijek čeka njegovu primjenu koja je planirana za 2024., a prijevod na slovenski predviđen je do kraja 2021. godine.¹⁸

Opisane promjene i problemi bili su povod za istraživanje u kojemu se žele dobiti indicacije o tome kako bi normativna kontrola *djela* i *izraza* mogla funkcionirati i hoće li je katalogizatori znati koristiti.

3. Istraživanje

3.1. Ciljevi istraživanja

U ovoj se studiji htjelo istražiti (1) kako katalogizatori pronalaze postojeće normativne zapise u normativnoj bazi osobnih imena (CONOR. SI); (2) kako izrađuju nove normativne zapise za autora; (3) kako bi simulirali rad u normativnoj bazi za *djela* i *izraze*; (4) s kojim se problemima trenutno suočavaju te koji su njihovi prijedlozi za pojednostavljenje normativne djelatnosti.

¹⁷ Rogina, A. Katalogizacija v formatu COMARC: Kaj zdaj?: Nekaj dilem, kot jih vidimo v Mariborski knjižnici. // Organizacija znanja 19, 2(2014), str. 58.

¹⁸ Behrens, R. EURIG annual meeting 2020: Community reports. // Virtual annual EURIG meeting, 2020. [citirano: 2021–05–08]. Dostupno na: http://www.rda-rsc.org/sites/all/files/RDA%20in%20Europe%20May%202020_0.pdf.

3.2. *Provedba istraživanja*

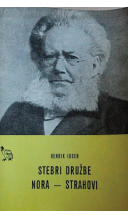

U istraživanju koje je provedeno između lipnja i rujna 2018. godine sudjelovalo je 20 slovenskih katalogizatora (17 žena i 3 muškaraca) iz 4 knjižnice (dvije opće knjižnice, nacionalna knjižnica i visokoškolska knjižnica). Tijekom istraživanja više od polovice sudionika, njih 13, imalo je više od 15 godina iskustva s katalogiziranjem, 6 sudionika imalo je između 10 i 15 godina iskustva, dok se samo jedan sudionik katalogiziranjem bavio manje od 5 godina. Također, većina sudionika (17) u knjižnici bila je više od polovice radnog vremena angažirana katalogiziranjem.

U prvom djelu istraživanja sudionici su odgovarali na pitanja o radu u postojećoj normativnoj bazi osobnih imena (CONOR SI). Tako ih se htjelo pripremiti za razmišljanje u smislu normativne kontrole prije nego što se prešlo na nešto apstraktniji zadatak simuliranja rada s normativom *djela* i *izraza* prema IFLA-inom knjižničnom referentnom modelu. Prije zadatka, katalogizatorima su na primjeru konkretne publikacije objašnjene razine apstrakcije prema modelu. Za provedbu prvog djela istraživanja koristio se intervju, dok se pri izvođenju unaprijed pripremljenih zadataka u drugom djelu studije služilo metodom opažanja i metodom protokola glasnog razmišljanja. Uz dopuštenje sudionika, studija se snimala softverom Morae/Recorder.

3.2.1. *Zadatak*

Sudionici su bili upućeni da zamisle da postoji normativna baza za *djela* i *izraze*. Dano im je pet omeđenih publikacija s različitim obilježjima prema IFLA-inom modelu za koje u normativnoj bazi podataka nema normativnih zapisa. Prva i druga publikacija u uzorku (*Romeo in Julija* i *The Da Vinci Code*) služile su kao primjer jednog *izraza* jednog *djela* ostvarenog u jednom *pojavnom obliku* (prijevod i izvornik). *Novele* i Ibsenove drame (*Stebri družbe*, *Nora*, *Strahovi*) predstavljale su publikacije koje su ujedno agregirane zbirke *izraza* i agregati nastali uvećanjem. U publikacije *Novele* naslovi pojedinih *djela* razlikovali su se od naslova *pojavnog oblika*, dok su u slučaju drama naslovi pojedinačnih *izraza* ujedno i naslovi *pojavnog oblika*. Posebnost publikacije s naslovom *Bilo jih je deset* bila je u tome što naslov *pojavnog oblika* nije doslovni prijevod izvornika. Detaljniji opis odabranih publikacija prikazan je u tablici 1. Zadatak sudionika bio je za svaku publikaciju identificirati i jasno definirati bitne elemente koji su, po njihovu mišljenju, važni za normativne zapise za *djela* i *izraze* te ih zabilježiti u normativne zapise za *djela* i *izraze*.

Tablica 1. Primjeri odabranih publikacija u studiji

	1. publikacija	2. publikacija	3. publikacija	4. publikacija	5. publikacija
Naslov-nica					
Autor(i)	William Shakespeare	Dan Brown	Agatha Christie	Henrik Ibsen	Hieng, Bohanec in Kovačič
Naslov(i)	Romeo in Julija	The Da Vinci Code	Bilo jih je deset	Stebri družbe Nora Strahovi	Novele
Opis	Prijevod	Izvornik	Agregat nastao uvećanjem	Agregirana zbirka izraza (3 drame)	Agregirana zbirka izraza (5 novela)
Jezik	slovenski	engleski	slovenski	slovenski	slovenski
Dodaci	Bez pogovora i ilustracija	Bez pogovora i ilustracija	Predgovor	Pogovor i ilustracije	pogovor

3.3. Analiza podataka

Detaljna transkripcija podataka u jedan protokol uključila je podatke dobivene metodom glasnog razmišljanja i podatke koje su katalogizatori zapisali u normativne zapise za *djela* i *izraze*. U sljedećem su koraku kodirani transkribirani materijali i kategorizirani su spomenuti i zapisani podaci s atributima i odnosima prema referentnom modelu. Prije kodiranja trebalo je riješiti neka metodološka pitanja i definirati načela dosljednosti kodiranja. Neki katalogizatori, unatoč opetovanim objašnjenjima, nisu točno razumjeli razliku između naslova elementa i vrijednosti elementa ili jednostavno nisu napisali oboje. Stoga, atribut je razmatran ako je spomenut ili napisan naslov elementa i/ili njegova vrijednost. Također, razmotreno je je li atribut unesen u pogrešnu normativnu bazu (npr. prijevod je odnos *izraza*, ali je također uzet u obzir ako ga je katalogizator unio u normativni zapis za *djelo*). Naslov *izraza* uzimao se u obzir ako je bio naslov elementa naveden u

obje baze ili ako su bila navedena dva naslova (izvorni i prijevod). Za datum *djela* uzeta je u obzir samo godina nastanka, za datum *izraza* godina prijevoda, a ponekad (ovisno o kontekstu) i godina objavljivanja. Pojednostavljen prikaz kodiranih podataka za naslov vidljiv je u tablici 2.

Tablica 2. Primjer kodiranja podataka za naslov

Podaci koje su naveli katalogizatori	Kodirani elementi
originalni naslov	naslov <i>djela</i>
naslov u izvornom obliku	naslov <i>djela</i>
originalni naslovi drama	naslov <i>djela</i>
naslovi na slovenskom	naslov <i>izraza</i>
skupni naslov	naslov <i>pojavnog oblika</i> ¹⁹
naslovi pojedinačnih djela kao dio zajedničkog naslova	naslov <i>djela</i>
naslovi (pojedinačni)	naslov <i>djela</i>
pojedinačni naslovi	naslov <i>djela</i>
naslov u drugom jeziku	naslov <i>izraza</i>
izvorni naslov	naslov <i>djela</i>
naslov u originalu i prijevod	naslov <i>djela</i> i <i>izraza</i>
naslov novele	naslov <i>djela</i>
naslov originala	naslov <i>djela</i>
zbirni naslov	naslov <i>pojavnog oblika</i>
naslov prijevoda	naslov <i>izraza</i>
naslov u originalu	naslov <i>djela</i>
naslov u prijevodu	naslov <i>izraza</i>

Nakon obrade pojedinih opisa, analizirala se i učestalost uočenih atributa i odnosa za *djela* i *izraze* prema referentnom modelu. S obzirom na to da su normativni podaci za *djela* i *izraze* bili predmetom ovog istraživanja, elementi koji se tiču drugih entiteta, primjerice *pojavnog oblika*, u analizi nisu bili uzeti u obzir.

2.4. Rezultati

2.4.1. Rad u normativnoj bazi podataka CONOR.SI

Budući da je u radu s normativnom kontrolom važno da katalogizator najprije temeljito provjeri postoji li normativni zapis u normativnoj bazi podataka, sudio-

¹⁹ Naslov *pojavnog oblika* nismo uzeli u obzir u analizi.

nike se prvo pitalo kako pretražuju postojeće autore u normativnoj bazi podataka CONOR.SI. Većina katalogizatora postojeće autore traži prema imenu i prezimenu. Načini pretraživanja uglavnom se razlikuju u oblikovanju upita za pretraživanje (npr. prezime, ime; prezime; ime i prezime, razne kombinacije, korištenje znaka „*“ za kraćenje, itd.) i u preciznosti prilikom pretraživanja i provjere podataka. Načini pretraživanja također ovise o konkretnoj situaciji, građi koju katalogiziraju i podacima kojima raspolažu.

Postupak pretraživanja detaljnije je opisao K1:

„Pretražujem unosom odgovarajućeg upita za pretraživanje na temelju podataka o autorima koji su mi na raspolaganju u publikaciji koju obrađujem. Kada prilikom pretraživanja utvrdim da zapis za autora ne postoji u našoj bazi (CONOR.SI), pretražujem bazu podataka LC/NAF. Ako zapis za autora postoji, odlučujem na temelju podataka: ako su dovoljno kompletni, preuzmem zapis u bazu CONOR.SI., dok u slučaju da bi mi dopunjavanje zapisa oduzelo previše vremena, radije kreiram novi zapis.“

Većina sudionika spomenula je da pri pretraživanju koristi zamjenski znak „*“ za kraćenje pojmova. K12 je komentirao: „Pokušavam proširiti pretraživanje pomoću znaka „*“, tako da pretraživanje obuhvaća više rezultata. Posebnu pozornost obraćam na autore čija imena ili prezimena sadrže dijakritičke znakove.“ Neki su također opisali različite tehnike i postupke pretraživanja. K11: „U naredbenom pretraživanju najčešće pretražujem po osobnom imenu, a u naprednom pretraživanju po frazama i pokušavam stvoriti precizniji upit. Za sužavanje broja rezultata pri pretraživanju u drugim poljima uključujem i skeniranje.“

Na pitanje kako izrađuju novi normativni zapis za osobno ime, neki su vrlo kratko odgovorili da iz publikacije koju katalogiziraju preuzmu sve dostupne podatke o autoru te ih upisuju u predviđena polja tako da jednostavno slijede odgovarajuću masku za unos podataka, dok su drugi postupak detaljnije opisali. K1 je u svom opisu bio precizan:

„Prilikom kreiranja novog normativnog zapisa, prvo obavim pretraživanje po različitim bazama podataka: VIAF, Wikipedija, pretražujem sve moguće izvore podataka koji su mi na raspolaganju, uključujući i katalog nacionalne knjižnice autora. Pokušavam naći što više informacija o prezimenu, imenu, godini rođenja i smrti. Kad pronađem podatke dostatne za identifikaciju autora, završim pretraživanje i započinem kreirati zapis popunjavanjem svih polja u predlošku. Više podataka znači potpuniji zapis. U slučaju da imam potpune podatke, to je prihvaćeni zapis i tada u skladu s tim popunjavam pojedina polja: prezime, ime, nadimke ili sve što tom imenu pripada te biografske podatke kao što su datum rođenja, zanimanje i sl.“

U načelu, svi su rekli da nastoje pronaći što više podataka pomoću kojih pokušavaju izraditi prihvaćeni zapis. Pritom su neki spomenuli da više pozornosti posvećuju detaljima, drugi manje. K14 je objasnio:

„Obično tražim dodatne podatke kako bih autora preciznije identificirao. Ako pretraživanjem relevantnih izvora ne pronađem sve potrebne podatke, izradim privremeni (nepotpuni) zapis i kasnije se vratim u bazu nadopuniti ga. Svakako je potrebno vratiti se u normativnu bazu kada utvrdimo da postoji više zapisa za istu osobu.“

U istraživanju obratila se pozornost i na to koje alate/pomagala katalogizatori koriste za izradu normativnih zapisa, odnosno kako pronalaze podatke o autorima. Katalogizatori na temelju znanja i iskustva smatraju značajnim različite alate kojima se koriste u stvaranju normativnih zapisa. Spominjali su nacionalne normativne baze i kataloge te bibliografije nacionalnih knjižnica (npr. LC/NAF), VIAF, mrežno dostupne *online* enciklopedije, biografske i bibliografske leksikone, kao i ostale značajne mrežne izvore, primjerice, službene stranice autora. Rijetko sudionici podatke o autorima pronalaze u tiskanim referentnim izvorima. U nekim slučajevima, posebno kod nacionalnih autora, koriste i neformalne izvore, primjerice mailom ili telefonom kontaktiraju autora ili izdavača. Tablica 3 prikazuje alate koje su katalogizatori istaknuli kao važne pri svom radu u normativnoj bazi podataka CONOR.SI.

Tablica 3. Pomagala koja katalogizatori koriste kod normativne djelatnosti

Pomagalo	Broj katalogizatora
LC/NAF (<i>Library of Congress/NACO Authority File</i>)	9
VIAF	6
Ostali mrežni izvori	6
Nacionalne bibliografije	4
Wikipedija	3
E-pošta/telefon	3
Ostali referentni izvori (tiskani)	3

Također, sudionike se ispitalo o problemima s kojima se susreću u redovitim aktivnostima normativne djelatnosti. Među glavnim problemima istaknuti su imenjaci. S druge strane, u rješavanju autorstva postoji i problem više imena za istog autora koji je nešto rjeđi. Kod žena su najveći problem promijenjena imena ili dvostruka prezimena, tj. djevojačko prezime i prezime nakon vjenčanja. Također, često se susreću sa slučajevima da kod iste osobe postoji nekoliko područja djelovanja koja međusobno nisu logički povezana. Nešto im je teže sa stranim autorima jer u slučaju bilo kakvih problema ne mogu ga izravno kontaktirati ili to uglavnom ne prakticiraju.

2.4.2. Simuliranje rada s normativom za djela i izraze

U drugom djelu studije katalogizatori su simulirali rad s normativom *djela i izraza*. Normativni zapisi za *djela i izraze* koje su izradili sudionici međusobno su se prilično razlikovali (primjer takvog zapisa je na slici 1). Unatoč uputama, neki su katalogizatori u obrasce upisivali samo imena elemenata ili njegove vrijednosti. U nekim su zapisima bili uključeni i atributi *pojavnog oblika* koji nisu uzeti u obzir u analizi.

DELO		IZRAZNA OBLIKA	
Ime elementa	Vrednost elementa	Ime elementa	Vrednost elementa
Naslov	<i>Romeo and Julija</i>	(stavke prevod) Prevod (jezik)	slovenski jezik
Autor	William Shakespeare	Prevajalec	Milan Jazak
Zvrst	drama	God. prevoda	2005
Otkrij skupina	dramski	Izdavač	Lektura
Otkrij nastanak	16-17. stol.	Način i vrsta zbirke	Historijsko
Jezik	ljubazan	Obseg	str. 5-125
Opseg (stavke naslov)	rukopis	Zadržljivo delo (delo i nastajanje izvornika)	Zadržljivo
Jezik izvornika	engleski	Naslov prevoda	Romeo in Julija
		Autor (je li bilo zapisano u fonetičnu obliku)	(je li bilo zapisano u fonetičnu obliku)

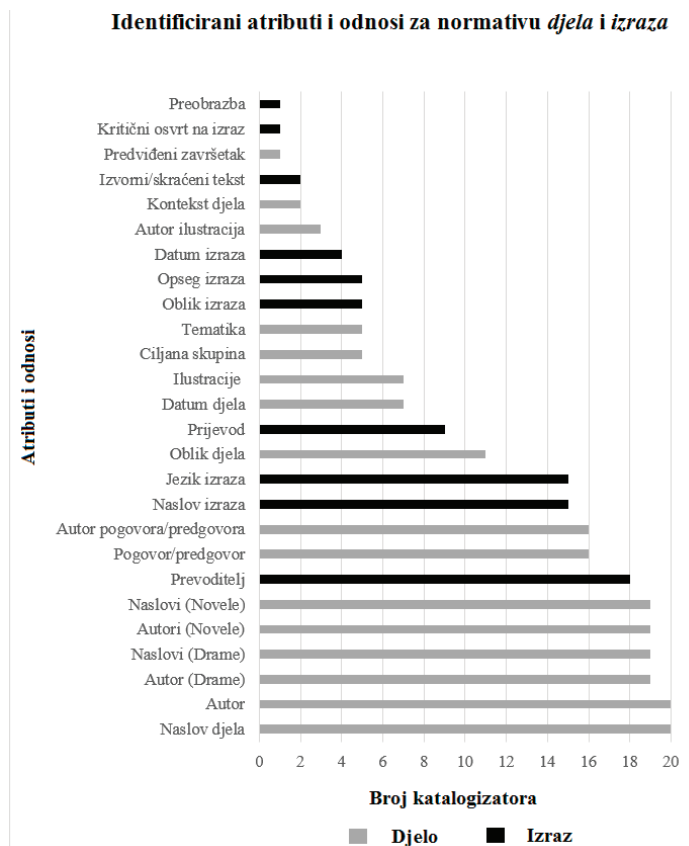
Slika 1. Primjer normativnog zapisa za djelo i izraz

Podaci koje su katalogizatori prepoznali kao važne za normativu *djela i izraza* prikazani su na slici 2. Svi su katalogizatori u normativni zapis za *djelo* uvrstili naslov *djela* i autora, pri čemu je samo 6 katalogizatora dosljedno navelo naziv elementa (naslov *djela*) i njegovu vrijednost, dok 5 katalogizatora nije izričito identificiralo naslov *djela*, već samo naziv elementa (npr. izvorni naslov i prijevod / jedinstveni stvarni naslov), a ostali su napisali samo njegovu vrijednost (npr. *Romeo in Julija*). Treba napomenuti da nije bilo potrebe za istraživanjem izvornog naslova jer su svi bili navedeni u publikacijama. U slučaju publikacije Agate Christie *Bilo jih je deset* (izvorni naslov: *And then there were none*), samo je jedan katalogizator komentirao kako smatra da to djelo ima drugi naslov pod kojim je poznato, ali ga nije znao napamet. Nitko drugi nije primijetio razliku u prijevodu naslova u odnosu na izvorni naslov. Oblik *djela* (drama, roman itd.) kao važan atribut za normativnu bazu za *djela* istaklo je 11 katalogizatora. Ostale atribute ili odnose *djela* spomenulo je manje od polovice svih sudionika: datum *djela* (7), ciljanu skupinu i tematiku (5), kontekst *djela* (2), a jedan je naveo i predviđeni završetak.

Od atributa i odnosa *izraza* većina katalogizatora (18) imenovala je samo prevođitelja, koji prema IFLA-inom modelu predstavlja relaciju odgovornosti u odnosu na *izraz*, te naslov i jezik *izraza* (15), dok je prijevod kao odnos imenovalo manje od polovice katalogizatora (9). Oblik i opseg *izraza* imenovani su samo

u pet slučajeva, a datum izraza samo u četiri. Dva su sudionika navela i opseg *izraza* (izvorni/skraćeni), a preobrazbu i kritični osvrt na *izraz* zabilježio je jedan katalogizator.

Posebna je pozornost obraćena na to kako katalogizatori doživljavaju/shvaćaju agregate, tj. *pojavnne oblike* koji su ostvarenje više *izraza*. U uzorku publikacija bile su agregirane zbirke izraza istog autora (3 drame) i različitih autora (5 novela). Svi osim jednog katalogizatora (19) prepoznali su i primijetili da se radi o nekoliko nezavisnih *djela* objavljenih u jednoj publikaciji, te su naveli odgovornosti za ta *djela*. Također, poseban interes stavljen je na to vide li agregate nastale uvećanjem (predgovore, pogovore i ilustracije) kao zasebna *djela*. Većina sudionika, njih 16, pogovor je identificirala kao zasebno *djelo*, s tim da je svih 16 također navelo odgovornost za pogovor, dok je ilustracije kao zasebno djelo navelo samo 7 katalogizatora, a njihov autor bio je važan samo za njih troje.

Slika 2. Broj katalogizatora koji su identificirali pojedine attribute i odnose djela i izraza

Na kraju su sudionici mogli predložiti pojednostavljivanje katalogizacije, odnosno normativne kontrole. Mnogi katalogizatori sugerirali su da bi bilo idealno dobiti neke podatke već od nakladnika. Također su spomenuli potrebu uspostavljanja normativne kontrole i za ostale podatke (npr. nakladničku cjelinu, nakladnike itd.) jer bi tako bilo manje nedosljednih podataka i grešaka u zapisima (tipfelera i sl.). Probleme vide i u duplikatima i zapisima koji to ustvari nisu, ali je razlika između dvaju zapisa samo u jednom polju i sl. Nažalost, zbog nedostatka vremena trenutno ne uspijevaju riješiti sve probleme, pa bi im normativna kontrola za *djela* i *izraze* dugoročno itekako pomogla i po tom pitanju.

3.5. Rasprava i zaključno o istraživanju

Na temeljna pitanja o radu u normativnoj bazi osobnih imena (CONOR SI.) katalogizatori su uglavnom odgovarali slično: opisivanjem postupaka pretraživanja postojećih i izrade novih normativnih zapisa. Dobiveni rezultati pokazuju kako među slovenskim katalogizatorima nema znatnih razlika u načinima pretraživanja i izrade normativnih zapisa. Također se susreću sa sličnim problemima u vezi imenjaka, kod više imena za istog autora, dvostrukih prezimena, itd., na što upozorava i Krajnc Vobovnik.²⁰ Međutim, svrha prvog dijela istraživanja nije bila detaljna analiza normativne djelatnosti, već priprema sudionika za nešto apstraktniji zadatak izrade normativnih zapisa za *djela* i *izraze*. Jedan je sudionik sažeo svoje shvaćanje normativne kontrole:

„Ako povučem analogiju s katalogiziranjem, to znači uzimajući u obzir način izrade bibliografskog zapisa gdje mi katalogizatori neposredno popisujemo podatke koje pronalazimo u publikacijama koje obrađujemo (*de visu*), u normativnim zapisima navodimo i podatke preuzete iz drugih izvora. U osnovi imamo samo jedan podatak, ime autora, a zatim dodajemo i druge podatke za identifikaciju autora, poput zanimanja/zvanja, godine rođenja, itd.“

Drugi je katalogizator zaključio da je „normativna baza ustvari osnova za povezivanje svih entiteta.“

Rezultati simuliranja rada s normativom za *djela* i *izraze* pokazali su da većina katalogizatora s jasnim i odgovarajućim uputama razumije nešto drugačiji način razmišljanja u smislu normativne kontrole *djela* i *izraza*. Unatoč činjenici da normativu većina sudionika nije doživljavala kao mehanizam, već samo u kontekstu trenutne uporabe (prikupljanje podataka o osobi i imenima pod kojima objavljuje kako bi se osigurala njezina jednoznačna identifikacija), u studiji su bez većih problema razmišljali o podacima koji bi trebali biti uključeni u normativnim zapisima za *djela* i *izraze*.

²⁰ Krajnc Vobovnik, A. Ažuriranje zapisov v VIAF in priporočila za kakovostnejši prikaz slovenskih normativnih zapisov v VIAF. // Organizacija znanja 25, 1/2(2020), str. 14.

Premda su neki sudionici poznavali koncepte IFLA-inog knjižničnog referentnog modela, *djela* i *izraze* doživljavali su vrlo različito te komentirali da su im puno bliži atributi entiteta *pojavni oblik*. Iz njihovih komentara otkrili smo da je za većinu najteži entitet *izraz*, što je kod škotskih katalogizatora primijetila i Wright.²¹ Nekim se sudionicima našeg istraživanja *izraz* činio „neopipljiv“, potpuno stran i apstraktan. K15 svoje je dileme opisao na sljedeći način: „Moram priznati da mi je *izraz* nekako najproblematičniji. Još nekako mogu zamisliti apstraktno *djelo*, dok je *izraz* nekako neopipljiv. Uglavnom radimo s *pojavnim oblicima*, odnosno njihovim *primjercima* i teško nam je sve podatke podijeliti u neke apstraktne oblake.“ No upravo fokusiranje na podatke i njihovu povezanost, a ne cjelene podataka kao što su zapisi, jedna je od glavnih promjena koju donose konceptualni modeli.²² Iako je sudionicima bilo teško razumjeti sam koncept *izraza*, njegove su glavne attribute i relacije (naslov, jezik, prevoditelj) većinom identificirali.

S druge strane, neki sudionici smatrali su da je najteže identificirati *djelo*. Bilo je i dilema o tome raspolažu li katalogizatori svim dostupnim informacijama o entitetu koji katalogiziraju. K9 je komentirao:

„U početku mi je najteže identificirati *djelo*, pogotovo izvorni naslov. Bilo bi nam jednostavnije kad bismo popisivali samo *pojavne oblike*, a zapise za *djela* i *izraze* preuzimali. Čini mi se da je najteži dio identifikacija *djela* jer je pitanje raspolažemo li stvarno s pravim podacima o izvornom naslovu. Podaci iz publikacija nisu uvijek točni ili istiniti. Nisam siguran imamo li u gradskim knjižnicama uvijek pravi primjerak.“

Međutim, nužnost bilježenja jedinstvenog stvarnog naslova kao autoriziranog podatka koji će služiti okupljanju različitih pojavnosti djela prepoznata je kao jedno od glavnih rješenja za problem nestrukturiranih popisa rezultata pretraživanja u *online* katalogima. Stoga su rezultati istraživanja normative za *djela* i *izraze* vrlo ohrabrujući. Naime, pokazalo se da je jedinstveni stvarni naslov prema mišljenju katalogizatora važan podatak za normativni zapis za *djelo* jer su ga identificirali svi osim jednog sudionika. Ipak, Kavčič navodi da katalogizatori u svom redovitom radu često nisu svjesni važnosti navođenja jedinstvenog stvarnog naslova u polju 500 te naglašava kako je bilježenje jedinstvenog stvarnog naslova jednako važno kao i stvarni naslov u polju 200 te da je jedinstveni stvarni naslov zapravo normativni podatak.²³

²¹ Wright, J. How does true RDA cataloguing change how we catalogue? // IFLA WLIC 2018. Kuala Lumpur, Malaysia, 24–30 August 2018. [citirano: 2021–07–15]. Dostupno na: <http://library.ifla.org/2198/1/141-wright-en.pdf>.

²² Rose, M. Nav. dj., str. 130.

²³ Kavčič, I. Kakovost zapisov v vzajemni bibliografsko-kataložni bazi podatkov COBIB.SI. // Knjižničarske novice 22, 6(2012), str. 1–19.

Usporedbom upotrebe jedinstvenoga stvarnog naslova u hrvatskoj i slovenskoj kataložnoj praksi bavile su se Willer, Šauperl, Petek i Tomić. Svrha je njihovog istraživanja također bila ukazati na važnost jedinstvenoga stvarnog naslova kao sredstva okupljanja bibliografskih podataka te na temelju rezultata analize prakse ukazati na mogućnost prijelaza na nov, *eferbeeriziran*, naraštaj kataloga.²⁴ Rezultati tog istraživanja pokazali su da nedovoljna upotreba jedinstvenih stvarnih naslova u slučaju hrvatske kataložne prakse te neiskoristivost postojećih podataka o jedinstvenim stvarnim naslovima, kao dijela baze podataka preglednih zapisa u slovenskom skupnom katalogu, onemogućuju zadatak okupljanja, tj. pronalaženja na jednom mjestu svih zapisa za određeno djelo.²⁵ Prema brojnim autorima, podaci o jedinstvenom stvarnom naslovu ključni su i za *eferbeerizaciju* knjižničnih kataloga.²⁶

Budući da su jedan od identificiranih problema *eferbeerizacije* knjižničnih kataloga agregacije sa zajednički nadređenim stvarnim naslovom poput *Djela, Sabrana djela* i sl.,²⁷ u studiji se istraživalo kako slovenski katalogizatori percipiraju takve publikacije. Iz rezultata je vidljivo da su uglavnom svi sudionici (19 od 20) sabrana djela u publikaciji s naslovom *Novele* (5 novela u 1 svesku) smatrali značajnim samostalnim stvaralačkim djelima te ih naveli kao zasebna *djela*, kao i sve agente odgovorne za nastanak pojedinačnih *djela*. U slučaju drama (3 drame u 1 svesku) zadatak je bio nešto jednostavniji jer su pojedinačni naslovi (*Stebri družbe, Nora, Strahovi*) ujedno i naslov *pojavnog oblika*, pa su ih sudionici (19 od 20) bez većih problema naveli i prepoznali kao zasebna *djela*.

U trenutnoj kataložnoj praksi također se premalo pozornosti posvećuje proširenjima i dopunama djela (npr. predgovori, pogovori, ilustracije, bibliografije, komentari itd.) koje su vrlo česte u bibliografskim zapisima. Nažalost, njihovi su opisi sakriveni u području opomena, što otežava i često čak onemogućuje njihovo pronalaženje²⁸ te također komplicira automatsko izdvajanje FRBR/LRM entiteta iz postojećih zapisa.²⁹ No referentni model omogućuje da se takvi dodaci navedu i opišu samostalno pod vlastitim usvojenim naslovom kad se to smatra značajnim za korisnike. S obzirom na to da se dodatke koji čine uvećanje može, ali i ne mora smatrati dovoljno značajnima da opravdaju zasebnu bibliografsku identifikaciju, u istraživanju se obratila pozornost na to doživljavaju li slovenski katalogizatori

²⁴ Willer, M.; A. Šauperl; M. Petek; M. Tomić. Jedinstveni stvarni naslov: Zašto nam je potreban više nego ikad? // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 1/2(2011), str. 116.

²⁵ Isto, str. 115.

²⁶ Isto, str. 94; Takoder i Aalberg, T.; M. Žumer. The value of MARC data, or, challenges of frbrisation. // Journal of Documentation 69, 6(2013), str. 860.

²⁷ Isto, str. 861.

²⁸ O'Neill, E. T.; M. Žumer.; J. Mixer. FRBR aggregates: Their types and frequency in library collections. // Library Resources & Technical Services 59, 3(2015), str. 120–129.

²⁹ Aalberg, T.; M. Žumer. Nav. dj., str. 863.

predgovore, pogovore i ilustracije kao zasebna *djela*. Dok je pogovor u normativnoj bazi za *djelo* zabilježilo čak 16 katalogizatora (svi su također zabilježili odgovornost za pogovor), ilustracije je kao zasebno *djelo* navelo samo 7 katalogizatora, a njihov autor bio je važan samo za njih troje. Razlika se može tumačiti ustaljenom praksom katalogiziranja koja favorizira tekstualne izvore.

Što se tiče idealnog funkcioniranja normativne kontrole *agenata*, *djela* i *izraza*, katalogizatori su predložili da bi suradnja s nakladnicima kojima je u suradnji s autorima lakše dobiti prave informacije, bila itekako dobrodošla kako bi se omogućilo pojednostavljivanje katalogizacije. Nakladnici imaju dobar uvid u podatke o podrijetlu *djela* kao i o sadržaju knjige (žanr, ciljana skupina itd.). T. Jug također vjeruje da bi nakladnici mogli surađivati s knjižničarima u normativnoj kontroli *agenata*, *djela* i *izraza* te opisuje kako bi primjenom referentnog modela ili barem nekih njegovih elemenata mogli riješiti mnoge probleme.³⁰

Treba spomenuti i neka ograničenja provedenog istraživanja. Uzorak katalogizatora nije bio dovoljno velik za statistički značajne rezultate, ali je bio dovoljan za uvid u njihovu perspektivu. Osim toga, u središtu istraživanja bilo je slovensko okruženje, pa bi rezultati vjerojatno bili drugačiji u drugim okruženjima s različitom kataložnom tradicijom. Također, istraživanje je ograničeno na monografske publikacije i dva aspekta apstrakcije prema IFLA-inom modelu.

Zaključno, rezultati istraživanja sugeriraju da bi IFLA-in knjižnični referentni model mogao biti koristan kao konceptualna osnova za katalogizaciju ako se dovoljno pozornosti posveti njegovoj primjeni. Katalogizatori su komentirali da bi glavna prednost normative *djela* i *izraza* bila velika ušteda vremena. Naime, napori uloženi u katalogiziranje jedinice građe često su višestruki (u financijskom smislu te u smislu vremena). Najvažnija prednost normative *djela* i *izraza* zasigurno je manje ponavljanja, što su katalogizatori prihvatili s oduševljenjem jer bi vrijeme potrebno za transkripciju mogli prenamijeniti za složenije zadatke poput autoriziranja i povezivanja podataka. Kvalitetnom normativom za *djela* i *izraze* olakšala bi se katalogizacija i smanjila mogućnost pogrešaka u zapisima. Većina sudionika smatra da bi takva normativa bila korisna, a primjena će biti ključna. Kako to učiniti implementacijsko je pitanje o kojem se raspravlja u drugim radovima.³¹

³⁰ Jug, T. Model Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise kot osnova metapodatkovnega okvira za knjižni trg: Doktorski rad. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 2019. [citirano: 2021-07-07]. Dostupno na: <https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=118577&lang=slv>.

³¹ Pauman Budanović, M. Konceptualna zasnova sistema za katalogizaciju na osnovi nove paradigme bibliografskega univerzuma: Doktorski rad. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 2019. [citirano: 2021-08-14]. Dostupno na: <https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=143432&lang=slv>; Vidjeti i: Pauman Budanović, M.; M. Žumer. Prototype cataloging interface based on the IFLA Library Reference Model (LRM). Part 1: Conceptual design. // *Cataloging & Classification Quarterly* 59, 7(2021), str. 619-643. [citirano: 2021-09-22]. Dostupno na: <https://doi.org/10.1080/1639374.2021.1974633>.

3. Zaključak

Kako IFLA-in knjižnični referentni model donosi novu paradigmu sagledavanja bibliografskog univerzuma, katalogizatori trebaju biti spremni ne samo na prihvaćanje novog načina pripreme bibliografskih podataka već moraju usvojiti i novi način razmišljanja. Razumijevanje entiteta i odnosa koji su u središtu zanimanja korisnika bibliografskih informacijskih sustava postat će ključni tijekom katalogiziranja, stoga smo u provedenom istraživanju ispitivali bi li slovenski katalogizatori znali izrađivati normativne zapise za različite entitete.

Odmak od svakodnevnih aktivnosti te razmišljanje o budućnosti katalogizacije bilo je vrlo korisno iskustvo za katalogizatore, a rezultati daju ohrabrujuće naznake da je za većinu katalogizatora takav način razmišljanja prilično intuitivan. Stoga, pretpostavlja se da bi uz pravilnu primjenu referentnog modela u kataložnom modulu te s jasnim uputama i treningom, uspješno koristili drukčiju infrastrukturu u obradi bibliografskih informacija, utemeljenu na razumijevanju IFLA-inog modela.

Osim toga, razumijevanje mentalnih procesa katalogizatora značajno je pridonijelo izradi prototipa za katalogizaciju temeljenog na referentnom modelu. Vjeruje se kako bi svojim praktičnim znanjem i bogatim iskustvom katalogizatori mogli značajno doprinijeti funkcionalnosti budućih sustava za katalogizaciju utemeljenih na referentnom modelu, ali trebaju imati određeno predznanje o tome kako takvi sustavi funkcioniraju da bi učinkovito surađivali u njihovom razvoju.

LITERATURA

- Aalberg, T.; M. Žumer. The value of MARC data, or, challenges of frbrisation. // *Journal of Documentation* 69, 6(2013), 851–872.
- Baker, T., K. Coyle; S. Petiya. Multi-entity models of resource description in the semantic web: A Comparison of FRBR, RDA and BIBFRAME. // *Library Hi Tech* 32, 4(2014), 562–582.
- Bianchini, C.; S. Bargioni; C. C. Pellizzari di San Girolamo. Beyond VIAF. // *Information Technology and Libraries* 40, 2(2021), 1–31.
- Behrens, R. EURIG annual meeting 2020: Community reports. // *Virtual annual EURIG meeting, 2020*. [citirano: 2021–05–08]. Dostupno na:
http://www.rda-rsc.org/sites/all/files/RDA%20in%20Europe%20May%202020_0.pdf.
- Carlyle, A. Understanding FRBR as a conceptual model. // *Library Resources & Technical Services* 50, 4(2006), 264–273.

- COBISS3/Katalogizacija v 7.0.: Priročnik za uporabnike, 2021. [citirano: 2021-07-08]. Dostupno na: https://home.izum.si/izum/e-prirocniki/1_COBISS3_Katalogizacija/Cel_1_COBISS3_Katalogizacija.pdf.
- CONOR: Normativna datoteka osebnih in korporativnih imen. [citirano: 2021-07-11]. Dostupno na: <https://plus.si.cobiss.net/opac7/help/conor>.
- Dimec, Z. Normativna kontrola iz preteklosti v prihodnost: Ali se sedanjost odloča za mednarodno sodelovanje? // *Knjižnica* 46, 3(2002), 91–104.
- Dunsire, G.; D. Fritz; R. Fritz. Instructions, interfaces, and interoperable data: The RIMMF experience with RDA. // *Cataloging & Classification Quarterly* 58, 1(2020), 44–58.
- Ekinović Micak, E. Odabir usvojenih oblika imena osoba: Međunarodna kataložna načela, knjižnični referentni model i izvori podataka. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 61, 1(2018), 413–434.
- Gorman, M. Authority control in the context of bibliographic control in the electronic environment. // *Cataloging & Classification Quarterly* 38, 3/4(2004), 11–22.
- Jug, T. Model Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise kot osnova metapodatkovnega okvira za knjižni trg: Doktorski rad. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 2019. [citirano: 2021-07-07]. Dostupno na: <https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=118577&lang=slv>.
- Kanič, I. Normativna kontrola in normativne datoteke. // *Knjižnica* 34, 1/2(1990), 1–7.
- Krajnc Vobovnik, A. Ažuriranje zapisov v VIAF in priporočila za kakovostnejši prikaz slovenskih normativnih zapisov v VIAF. // *Organizacija znanja* 25, 1/2(2020), str. 14.
- O'Neill, E. T.; M. Žumer; J. Mixer FRBR aggregates: Their types and frequency in library collections. // *Library Resources & Technical Services* 59, 3(2015), 120–129.
- Pauman Budanović, M. Konceptualna zasnova sistema za katalogizacijo na osnovi nove paradigme bibliografskega univerzuma: Doktorski rad. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 2019. [citirano: 2021-08-14]. Dostupno na: <https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=143432&lang=slv>.
- Pauman Budanović, M.; M. Žumer. Prototype cataloging interface based on the IFLA Library Reference Model (LRM). Part 1: Conceptual design. // *Cataloging & Classification Quarterly* 59, 7(2021), str. 619–643. [citirano: 2021-09-22]. Dostupno na: <https://doi.org/10.1080/01639374.2021.1974633>.
- Pettee, J. The development of authorship entry and the formation of authorship rules as found in the Anglo-American Code. // *Library Quarterly* 6, 3(1936), 270–290.
- Riva, P. Introducing the Functional requirements for bibliographic records and related IFLA developments. // *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology* 33, 6(2007), 7–11.

- Riva, P.; P. Le Boeuf; M. Žumer. IFLA Library Reference Model: A Conceptual model for bibliographic information. Haag: IFLA, 2017.
- Riva, P.; P. Le Boeuf; M. Žumer. IFLA-in knjižnični referentni model: Konceptualni model za bibliografske informacije. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2020.
- Rogina, A. Katalogizacija v formatu COMARC: Kaj zdaj? Nekaj dilem, kot jih vidimo v Mariborski knjižnici. // Organizacija znanja 19, 2(2014), 57–63.
- Rose, M. The ship has sailed and we aren't on it: How catalogers could support user tasks and why we won't. // Journal of Library Metadata 12, 2/3(2012), 127–139.
- Seeman, D.; L. Goddard. Preparing the way: Creating future compatible cataloging data in a transitional environment. // Cataloging & Classification Quarterly 53, 3/4(2014), 331–340.
- Svenonius, E. Intelektualne osnove organizacije informacija. Lokve: Benja, 2005.
- Tillett, B. Considerations for authority control in the online environment. // Cataloging & Classification Quarterly 9, 3(1989), 1–11.
- Verona, E. Literary unit versus bibliographical unit. // Libri 9, 2/3(1959), 79–104.
- VIAF: Virtual International Authority File [citirano: 2018–03–24]. Dostupno na: <http://viaf.org>.
- Wiederhold, R. A.; G.F. Reeve. Authority control today: Principles, practices, and trends. // Cataloging & Classification Quarterly 59, 2/3(2021), 129–158.
- Willer, M.; A. Šauperyl; M. Petek; M. Tomić. Jedinstveni stvarni naslov: Zašto nam je potreban više nego ikad? // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 1/2(2011), 93–119.
- Wilson, P. Two kinds of power: An Essay on bibliographic control. Berkeley, Los Angeles, London: University of California press, 1978.
- Wright, J. How does true RDA cataloguing change how we catalogue? // IFLA WLIC 2018. Kuala Lumpur, Malaysia, 24–30 August 2018. URL: <http://library.ifla.org/2198/1/141-wright-en.pdf>.
- Zhang, Y.; A. Salaba. Implementing FRBR in libraries: Key issues and future directions. New York: Neal-Schuman, 2009.